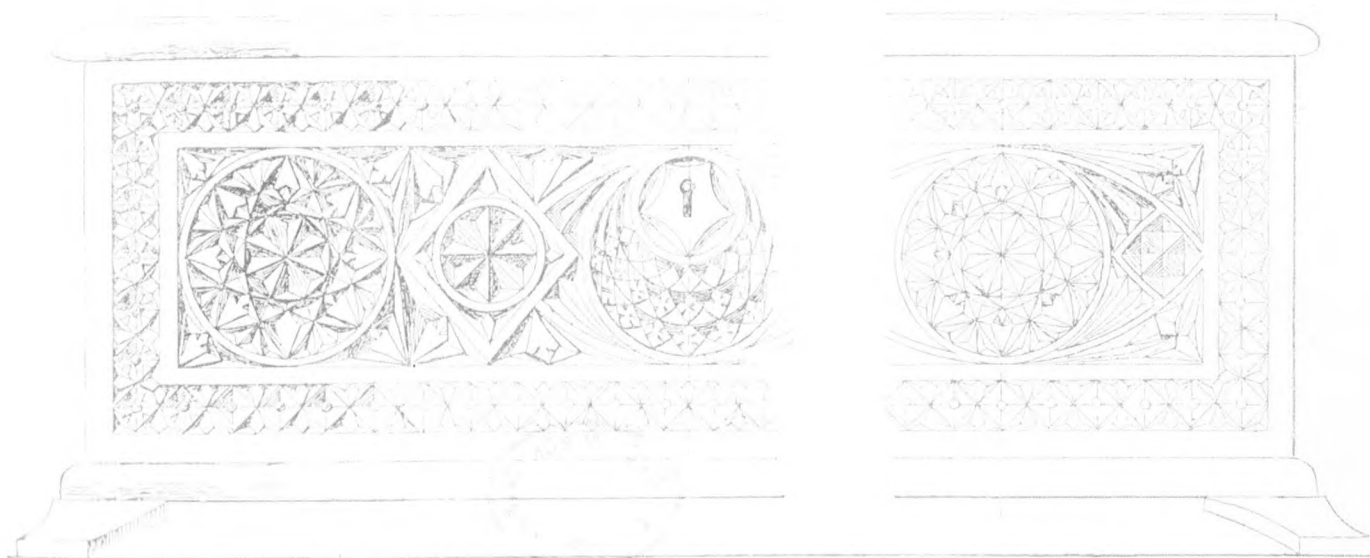

Kristályfaragással díszített ládika teteje.

Kristályfaragással díszített ládika oldala.

1899. június 15.

V. év.

Budapest, 1899. június.

2. szám.

Kő-maratás.

Nem csak fémeket díszíthetünk étetéssel, hanem különféle köveket is, melyeknek szövete egyenletes és anyaga mészke. Legegyszerűsebb a litografálásnál is használt kő, a finom szemcséjű márványfajok, s a Gellérthegyen található márgalapok. Jól lehet étetni a palát is.

Az étetésre szánt lapokat a leggondosabban le kell csiszolni és mikor már teljesen sima és egyenlő, terpentinnel kenjük be s még egyszer igen gondosan töröljük le.

Ezután következik a rajz átvitele, a mit kék vagy piros másolópapírral a kőre rajzolunk.

A fémedzésnél használt aszfaltlakkal hasonlóan kenjük be a formákat.

A követ a maró folyadékba tesszük, mely lehet hígított sósav vagy salétromsav, de ecetsav is. Az utóbbi lassan marja a követ, de finomabban és egyenletesebben, míg az előbbiek gyorsan, de benne sok buborék keletkezik, melyek alatt nem maradik a kő, minek folytán az alap egyenlőtlen lesz. A széleket mindig jó ha viaszszal betapasztjuk vagyis viaszból oly kis széleket rakunk a kőre, hogy azok ne engedjék lefutni a maró folyadékot, mert különben a szélét jobban megtámadja és egyenetlen lesz.

Elhez szükséges, hogy a követ kissé megmelegítsük és a vörös vagy a fehér viaszot rátapasztjuk a szélre. Ha már kész a maratás, akkor megmelegítjük a követ és terpentinnel igen jól letisztítjuk.

Esetleg az ornament variálására itt is használhatunk olajfestéket vagy lakkot, vagy pedig az ornamentot, alapot festjük ki.

Az alapot arany lapokkal is kirakhatjuk, mi által sokféle változatosság támad.

A tollrajzszzerű étetés is szép a sima kővön. A tollrajz vonásait arannyal is lehet csinálni. Ez úgy történik, hogy mikor az aszfalttal bevontuk és az még elég lágy: belerajzoljuk a szükséges vonásokat és behint-

jük arany porral. Kőmaratáshoz különféle tárgyakat lehet használni, még pedig asztallapokat, tál alá való lapokat, butorbetéteket, névfóliásokat, nyomtatókat íróasztalra, sakjátékhoz való lapot stb.

Csigák házeit és gyöngyházat, kagylókat szintén ilyen módon étethetünk különféle mintával és így sok csinos ajándéktárgyat és szabadiszt készíthetünk. Mintákra nézve fölhasználhatunk mindenféle stílből való mintát. A kötetésnél a nagyobb minták ajánlatosak.

Elefántcsont maratás.

Elefántcsontot is díszíthetünk maratással; itt főképpen a mély étetés jön tekintetbe.

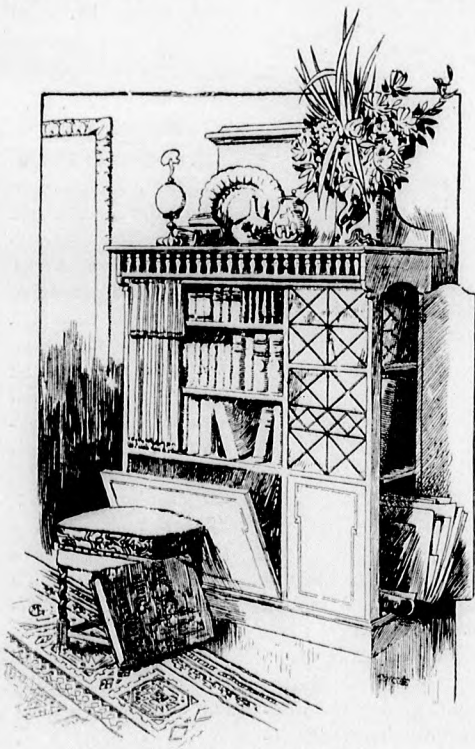
A tárgyakat igen gondosan meg kell tisztítani és plissirozni, hogy teljesen sima legyen a felület, melyre a minta jön.

A rajzot átvive, befedjük aszfaltlakkal. A tekető lakkfestékre fehér kopirpapírral másoljuk rá a mintát, a rajzot vékony kötöttivel karcoljuk ki.

Megjegyzendő, hogy a tárgy hát lapját is be kell kenni aszfaltlakkal, ne hogy ahhoz érjen a maró folyadék és azt is feketére fesse.

A maró folyadéknak pokolkő-oldatot használunk (vagy pedig kálium permanganátot). A pokolkő-oldatnál öt gram vízre 1 gram kristályos pokolkövet veszünk. (A permanganátoldatnál 16 gram vízre veszünk 1 gram permanganátot). A pokolkő-oldat a kikarcolt részeket feketére festi, a permanganát barnára. A díszítendő tárgyat legalább egy óra hosszáig kell a maró folyadékban hagyni. Ez idő eltelté után kivesszük a folyadékból, jól lemossuk és a lakkot az előbb leirt módon eltávolítjuk.

Az anyag természete szerint csak kis tárgyakat díszíthetünk: papírvágót, kis dobozokat, legyezőket, legyező állványokat és napernyőnyeleket, gyűrűt vagy más ilyen apró használati tárgyakat.

1. sz. Könyvszekrény.

Üvegedzés.

Üvegtárgyakra is hasonló módon rajzolhatunk mintákat, monogramokat, alakokat. Itt is aszfaltlakkot használunk fedésre, ebbe karcoljuk a vonalakat és a tárgyat maró folyadékkal vonjuk be. Marató folyadék gyanánt egy preparátumot használunk, melyet kicsi guttaperka üvegekben árulnak. Ezzel a folyadékkal bekenjük az üveget.

2. sz. Virágminta.

Mindazonáltal, ha valaki meg akarja kísélni, akkor igen jól kösse be orrát, száját és szabadban készítse a maratást, kezére pedig gumiujjakat huzzon, jobb gumikesztyűket felhuzni. A maratás csak pár percig tart.

A munkák leírása.

A minták átrajzolása.

A kik nem gyakoroltak a szabadkézi rajzban, azoknak hozzuk az átrajzoláshoz szükséges utasításokat is. A minták átrajzolása a festendő anyagra különböző. Mindig attól függ, mire akarjuk átvinni. Porcellánon, majolikán akkor legszebb a rajz, ha ónpapíron szurjuk át a mintát finom tüvel. Miután pontosan ráigazítottuk a simulékony staniolt, grafitporba mártott vattával többszörösen átkeféljük és ezután konturfeketéssel az ismert módon kirajzoljuk. Ez az átszurkált rajz eljárása

a bársonyfestéshez is használható, világos bársonyra grafitporral, sötétre krétaporral dörzsölünk át. Selyemre, fára pedig legelőszérűbb előbb egészen áttetsző kopirpapír- vagy vászonra átrajzolni a mintát és akkor a vászon alá fekete, (fehér hátulju) grafitpapírt téve kötőtűvel, finomra hegyezett írónnal vagy rajz tüvel átnyomni. Sötét selymekhez fehér grafitpapírt veszünk. Végül megemlítjük a gáz, krepp dősin, faille d'ecosse, egyáltalán az áttetsző szövetekre való átrajzolást, a mely a legkönnyebb, mert csak ráfektetjük a szövetet a rajzra és finom vonásokkal utána húzzuk.

Mintalap. **Skatulya kristályfaragással.** Kristályfaragással diszitett kazetta rajzát hozzuk a mai mellékleten. A rajzot az illető tárgyra átvisszük és a már többször leirt módon és eszközökkel kidolgozzuk. Pácolni lehet barnára, esetleg zöldre is, a mit a mostani iparművészeti fa-tárgyakon ismételtén láthatunk. Zöldre pácolt fa-ládikák, apró szekrények vas- vagy bronz vasalással igen izléesek.

1. sz. **Könyvszekrény.** Eredeti kedves butordarabot mutatunk be jelen ábránkon. Nem a tucatbutorok közé tartozik, hanem saját izlésünk és szükségleteink szerint csinálhatjuk a beosztásokat kisebbre vagy nagyobbra. Oldalt hangjegyeket, vázlatkönyveket tolhatunk bele, elül a felnyitható ajtó nagyobb dolgokat rejt el, fönt pedig könyveknek van hely. Külső részén dekoratív diszítésre is marad hely. A mezőket fa-égetéssel, fafestéssel, esetleg beillesztett porcellánlapokkal is kitölthetjük.

2. és 7. sz. **Virágminta.** Könnyedén összeállított narcisbokrétát hozunk ezuttal. Kár, hogy nem nyomathatjuk több színnel. De azért oly szép a rajza és oly hüen adja vissza a fekete nyomás is az árnyékfokozatokat, hogy egy kis ügyességgel könnyen megismerhetjük. Fehér vagy sárga a virág és kékeszöldek a levelek. Finom kis piros csik szegi be a kehely középső részét. Selyemre, porcellánra, fafestésre alkalmas.

3. sz. **Portier.** Egy kisebb ajtó vagy nyílás, alkoy elfedésére alkalmas a sárnison járó portier. A könnyen kezelhető szövetet vékony vasrámára erősítjük. A felső diszítése kovácsolt vasmunka. A kovácsolt vasmunka ama módjaival, mely a női kéznek sem nehéz, lapunk legközelebbi számában fogjuk olvasóinkat megismertetni.

4-5. és 8. sz. **Faldisz.** Selyemre vagy porcellánlapokra alkalmas festészeti minta.

6. sz. **Bordur lámpavirágból.** Ez a dekoratív festészet egyik legkedveltebb, leghálásabb virága. Változatos mintákat lehet segítségével stilizálni.

Különböző vidékeken más-más nevet adnak neki. Nevezik lámpavirágnak, gyermekláncnak pimpimpárának, láncvirágnak, Mária-lámpásnak, férfihűségnek stb. Pongyola pitypang a növénytan neve. Ezt a bordürt festésre, bőrmunkához, faégetéshez vagy porcellánfestéshez is használhatjuk. Bőrövekre többször alkalmaztuk fölvágvá, laposan vagy domborítva, s mindenkor eredeti szép diszt adott.

3. sz. Portier.

Japán művészetekről.

A következő számokban néhány kiválóan szép japáni mintával kívánjuk megismertetni olvasóinkat, miért is célszerűnek véljük a japánok művészetéről egyet-mást elmondani.

4. sz. Faldisz.

tészet művésze mélyes titok volt előttünk. Ma már nem. A japán lakkozó művészetet nem fedi titkos homály, bár mind untalan hangoztatják az ellenkezőjét.

A nyers anyag nyeresét és értékesítését a japánok sokat tanulmányozták és ezeknek köszönhetjük, hogy megismertük az anyagot, a módokat, a szerszámokat, melyekkel ezt a szép munkát készítik.

A japáni lakkozók kiállításuk szépségén és előkelőségén kívül különösen könnyűség és nagy tartóság, nagymérvű fényesség és rendkívüli szilárdság jellemzi. Évtizedeken, sőt évszázadokon át megtartják ezen tulajdonságukat. Erről számos templom és lakkiid tanuskodhatik, melyek bár már évek hosszú sora óta az idő viszontagságainak vannak kitéve, még mindig teljes a fényök és épségök.

A japán lakk ez előnye az anyag több kitűnő tulajdonságából és annak gondos felhasználásából származik. A japán lakkozó céhek két főosztályba sorozhatók: a lakk-munkásokra, kik az alapozást és közönséges lakkmunkákat végeznek és a lakkfestőkre, kik az alapozott lakk-árakat arany- és ezüstporral készített képekkel és ékítményekkel díszítik.

E festők valódi művészek, a kik apró esetjüket biztosan és ügyesen vezetik és dacára elvitázhatatlan képességeiknek, hosszú ideig, gyakran 8-10 évig tartó tanuló időt kell átélniök, míg alkalmat kapnak, mint szakmájukbeli mesterek működhetni és hibátlan művészi terméket előállítani.

Messze vezetne, ha itt a japán lakkozás leírását megkísérelnők, mely a felhasznált anyaggal együtt a mienktől jelentékenyen elüt, sőt Japánban sem mindenütt ugyanaz.

Az utóbbi években a japán művészet a nyugot figyelmét mind jobban és jobban magára vonta és egyre nagyobb befolyást nyert izlésünkre és művészi, ipari alkotásainkra.

A mit a japáni művészi termékeken jogosan megcsudálunk, az azon üdeség és bensőség, melylyel a japáni alkotásiban a természethez simul. Hazájának bájos természetvilágában keresi és találja meg a díszítési motívumait. Vázáit, edényeit, falait és selyemszöveget díszítő képek izléséről, a természet éles megfigyeléséről és arról tanuskodnak, hogy mindama szépséget, melyet hegy, völgy, erdő és mező oly gazdagon és mindenféle alakban tár elénk, szeretettel és nagy értelemmel képes fölfogni.

A japán művészeti ipar legfejlettebb ágai között az első helyet mindenesetre a lakkipar foglalja el. Ebben fejeződik ki a japán művészeti érzék, a tehetség, a csodálatos kitartás és az ügyesség és semmi más művészeti iparágban nem tudta magának a művelt népek között oly elvitázhatatlanul az elsőséget elérni, mint ebben.

Sok ideig a japán lakk-festészet művésze mélyes titok volt előttünk. Ma már nem.

Alábbiakban a japán lakknak Kína és Japán lakkjaiból nyert nedvből való előállítását írjuk le. A mint említettük, a japán lakkipar anyagát egy fa nedvéből nyerik. A lakkfa (Rhus vernicifera, japánul: Urushi-no-ki) 8-10 méternél is vastagabb. Növése egyenes, szabályos koronáján bőven nő a méter hosszú szárnyas levél. Juniusban bágyadt sárgás-zöld virágfürtök lepik el a fát október, második felében érik a gyümölese: száraz sárgás-zöld kőmagu gyümölcsök, melyek télen át is függenek. A gyümölcsöt rendszeren novemberben gyűjtik össze.

Ez a fa Japánban tenyészik, a Rin-Kin szigettől egész Yeddőig. Japán déli részeiben csak kivételesen található és sehol nagyobb kiterjedésben nem terem.

Fő tenyészhelye az északi Hondo.

A lakkfa a szétválasztott nemű növényekhez tartozik és azért ott, a hol a magvakból nyerendő zsíros anyagért termelik, lehetőleg kerülni kell a hímű fák ültetését és a szaporítást magok helyett nőnemű gyökérhajtások útján kell teljesíteni. Ha azonban a lakk nyeresé a főcél, akkor a magról való szaporítás választandó, mert ily módon jobb gyökérezetű s életképebb fa támad belőle.

A fát nyolc-tíz éves korában meghasítják s így nyerik belőle a lakkot.

A meghasítás legalkalmasabb ideje a nyár közepe.

A lakkesapológok majdnem kivétel nélkül Echizen tartományból valók és közöttük a vándorlás divik; tudniillik a munkások 1500-1600 főnyi serege tavasszal elhagyja hazáját és észak felé vándorol a lakkerületekre, a hol aztán a lakkereskedők alkalmazzák őket. Ezek a földművesektől már eleve megveszik nagy területeken a fákat és a lakkesapológoknak adják át kicsapolás céljából. Rendszeren 1000 fiatalabb vagy 6-800 öregebb fát kapnak és folyik a munka egész nyáron.

Ha a lakkesapoló a neki átadott fák törzseit alaposan megtisztogatta, tulajdonképpen munkája azzal kezdődik, hogy a törzs alsó végén sajátos alakú erős késével gyors ütemben, függőleges irányban 2 mm. széles hasítást eszközöl a kérgen és háncon át. Ezt az övmetszetet azután késének kampójával az esetleg beleesett kéregdarabokból megtisztítja és a hasítást körülbelül 20 cmnyi távolságban egymástól folytatja a fa átellenes oldalán.

Ezekután áttér egy másik fára és ugyanily módon végzi munkáját. Ha már tíz-tizenöt fát illetően módon nedves csatornákkal látott el, visszatér az elsőhöz és ugyanabban a sorrendben megkezdí a nyers lakknak kivakarást és összegyűjtését. A lakk a barázdákban lassan és vastagon folydogál.

A nyers lakk szürkés fehér, vastag folyásu anyag, mely a levegőben gyorsan sárgás barna, később fekete lesz.

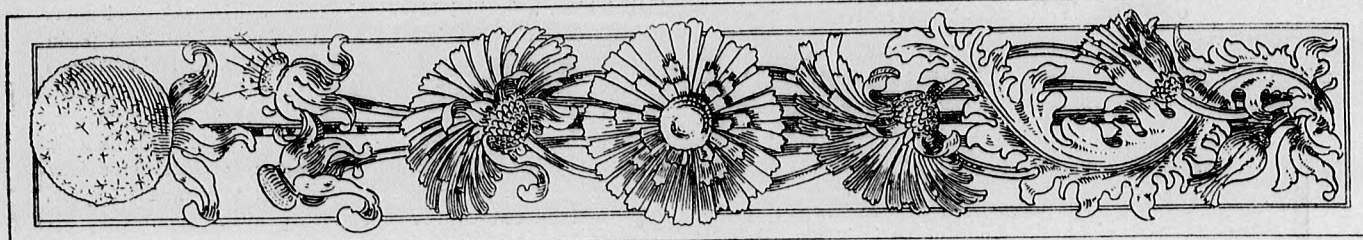
Ha a lakkot gondosan kivakarták és a munkás a balkezeiben levő edényben összegyűjtötte, elmegy egy másik facsoporthoz és ott folytatja munkáját.

4-5 nap múlva tér vissza az első csoporthoz és újra csinál barázdákat, de 2 mm. mélyebben mint az első voltak és így folytatja a többi fáknál is.

Ha a fákat teljesen a lakkesapolásnak áldozzák, ilyenkor az ágakat is hasonló módon meghasítják, végre a fát

5. sz. Faldisz.

6. sz. Bordűr lámpavirágból.

kivágják és meleg vízzel a még benne levő nedvmaradékot is kiszivatjuk. Az ily módon nyert áglakk a legsilányabb fajta és rendszeren csak alapozási munkánál használják.

A legjobb lakkot a melegebb évszakban a törzs alsó részéről csapolják. Ha a lakkfákat nem akarják az első lecsapolásnál feláldozni, hanem meg akarják tartani a jövő évi termésre és a gyümölcsből viasztermést is akarnak nyerni, úgy természetesen gondosabb munkát és ügyesebb hasításokat igényel.

A teljesen kihasznált lakkfa átlag 53 cm. vagyis 25–50 gramm nyers lakkot ad. Az így nyert nyerslakkot még nem lehet elhasználni. Előbb néhány tisztításon megy keresztül és e célból többször megsűrítik és fakanálban megtörik, mind addig, míg csak tiszta, egyforma folyadékot nem alkot. Ezt az árjegyzékekben Seshime néven ismert nyerslakkot már a kifényezésnél is használják.

Hogy azonban a különféle színű finom lakkfajta előállíthatók legyenek, kell hogy belőlük víztartalmuk jó része párolás által elvételessék és más anyagok jöjjenek bele mint pl. perillaolaj, cinóbertesték, vasvörös, vasvitriol stb.

A különféle, körülbelül 20–25 fajta lakk előállításra főképp az ország három fővárosában (Tokió, Kioto és Osaka) történik, míg a vidék csak a nyers lakk gyűjtését és tisztogatását eszközöli.

A különféle lakkok árai igen különbözők és a legsilányabb fajták is aránylag igen drágák.

Ha mindezek dacára a közönséges lakk-árak mégis oly olcsón jutnak forgalomba, ennek az az oka, hogy már egy igen kis mennyiség a drága lakkból elegendő arra, hogy nagy területeket bevonjanak vele. Továbbá azzal is indokolható, hogy a japán munkások igényei igen szerények.

Ma a lakkipar főleg Tokióban és környékén összpontosul.

(Folyt. köv.)

Szerkesztői üzenet.

P. L.-né, *Kis-Marja*. Papiroson levő szénrajzot kenyér vagy zsemlyebelével lehet letisztítani, illetőleg a fehéren maradó helyekről kiszedni a szénét. Olajfestéshez külön e célra való vásznat kaphat. De épp úgy festhet kéregpapirostra is, ha előbb hig enyves vízzel vonta be. A vásznat négy sarkán tűzze egy táblára (ha kisebb méretű) vagy pedig blendramára feszítse s úgy dolgozzunk rajta. Tessék a címét megírni, hogy a kereskedő nevét megüzenhessük. Itt nem tehetjük.

7. sz. Virágminta.

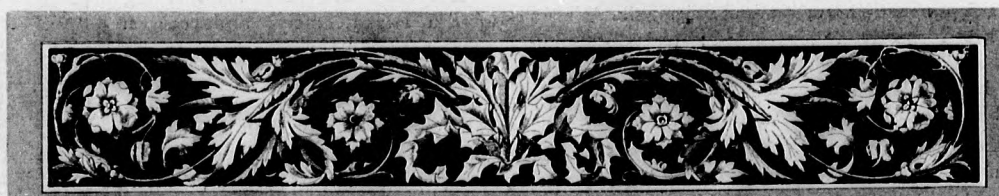
Tudnivaló. 1. Egy nagy és szép sárga színű sárgarépa tisztítsunk meg és vagdaljuk jól össze deszkán, azután tegyük mozsárba, ott törjük össze péppé, ha lehetőleg megtörtük, tegyük egy ritka, tiszta, fehér ruhába és csavarjuk ki a levét. Egy tálba tegyünk három fakanál, finomra tört cukorport és egy tojásnak a fehérét, a cukorport a tojás fehérével együtt keverjük jól össze félóránig, de közbe mindig esőpentsünk hozzá a sárgarépa levéből, hanem ügyeljünk rá, nehogy igen sokat tegyünk e léből a cukros tojásfehéréhez, mert akkor széjjel foly az egész anyag, ha tortára kenjük. Ha elegendő sárga folyadék és eléggé habos, akkor kenjük a kész tortára vagy süteményekre s azután tegyük be a süteményeket gyöngye meleg sütőbe kevés ideig száradni. Különben a sárgarépa helyett lehet sáfrányt is használni. A sáfrányt jól megtörve igen kevés tejbe vagy vízbe áztassuk meg,

egy késhegynyi sáfrányport egy kanálnyi tejbe, ezt sűrű ruhán nyomjuk át és így ezzel is megfesthetjük a tojás fehéres cukorból készült jegehez valót.

2. Ezzel a kérdéssel tessék közvetlenül *Treitz Péterné* urasszonyhoz fordulni, a ki Szondyutca 74. számú házában lakik, ő szívesen fölvilágosítja.

8. sz. Faldisz.

A Tündér Ujjak magyarázója: Treitz Péterné.

Felelős szerkesztő: Csepregy Ferencné. Kiadótulajdonos: Rákosi Jenő Budapesti Hírlap újságvállalata (igazgató: Zilahy Simon). Budapesti Hírlap nyomdája.